

מידע יישומי



הרב יואל פרידמן

על חודש שבט

א. 'כי תבאו אל הארץ ונטעתם' – יש נוהגים לטעת עצים בט"ו בשבט, ובפרט עצי פרי, כדי לקיים את מצוות יישוב ארץ ישראל. אך לפני שקונים את העצים במשתלה, יש לברר האם מותר לטעת את העצים, והאם אין בהם בעיה של כלאי אילן. בעיית הכלאיים קיימת בעיקר באגס, אפרסק, נקטרינה, שזיף ומשמש, אך ישנה בעיה גם במינים אחרים. סקירה של צירופי כנות ורוכבים מותרים ואסורים, אפשר למצוא באתר האינטרנט של המכון: <http://www.toraland.org.il/media/157103/harkavalist.pdf>.

ב. בהלכה יש שתי משמעויות מרכזיות לתאריך ט"ו בשבט: האחת לגבי הפרשת תרומות ומעשרות, והשנייה לגבי מניין שנות הערלה.

1. אי אפשר להפריש מפירות שנה אחת על פירות שנה אחרת, ובפירות האילן, התאריך הקובע את שנת המעשר הוא ט"ו בשבט. כמו כן יש לשנות המעשר חשיבות גם בקשר לסוג המעשר שיש להפריש: בשנים אבד"ה מפרישים מעשר שני, ובשנים ג"ו – מעשר עני. יש כמה מינים של עצי פרי שחונטים בסביבות חודש שבט כמו השסק, השקד והלימון. אם אכן פירות אלו חונטים חלקם לפני ט"ו בשבט וחלקם לאחריו, נוצרת בעיה של הפרשה 'משנה על חברתה' (השנה אין בעיה של סוג המעשר, כי גם בשנה שעברה וגם בשנה זו – מפרישים מעשר שני). לכן אם יש אפשרות, מומלץ לסמן את הפירות שכבר חנטו לפני ט"ו בשבט, כדי שיהיה ברור אלו פירות חנטו לפני ט"ו בשבט ואלו חנטו לאחריו. אם אין אפשרות כזו, או בדיעבד, מותר להפריש כרגיל, ולומר בנוסח: 'עוד תשע מאיות בצד התחתון של מה שברצוני לתקן – הרי הן מעשר שני; ואם צריך להפריש מעשר עני – הרי הן מעשר עני'.¹

1. ראה תשובת מו"ר הגר"ש ישראלי זצ"ל, התורה והארץ ב, עמ' 319-320; ובמאמרנו 'פירות שחנטתם מוקדמת', התורה והארץ שם, עמ' 327-340.



2. במינים שהחנטה היא בסביבות ט"ו בשבט, גם יש בעיה בקשר למניין שנות ערלה. אם העץ כבר סיים את שלוש שנות הערלה, עדיין צריך להמתין לפירות שחונטים לאחר ט"ו בשבט שלאחר שנות הערלה. פעמים שבאותו עץ, חלק מן הפירות חונטים לפני ט"ו בשבט, ואסורים באיסור ערלה, וחלקם חונטים לאחר ט"ו בשבט ומותרים. לכן לפני ט"ו בשבט מומלץ להוריד את כל הפירות והחנטים שמצויים על העץ, ואז ברור שכל הפרחים שיפרחו לאחר ט"ו בשבט, יהיו משנת רבעי.

ג. בט"ו בשבט נהוג לאכול פירות האילן שנשתבחה בהן ארץ ישראל, ושאר מיני פירות האילן, כפי שכותב הרב יששכר ב"ר מרדכי סוסאן:² 'ונוהגים האשכנזים יצ"ו להרבות בו במיני פירות אילנות לכבוד שמו של יום'. את המנהג הנהיגו תלמידי האר"י, והוא פורסם לראשונה בספר 'חמדת ימים'.³ בספר מפורטים שלושים מיני פירות, חלקם פירות שאוכלים את תוכם, חלקם פירות שאוכלים את החלק החיצוני שלהם, וחלקם פירות שאוכלים הן את תוכם והן את חלקם החיצוני שלהם. על מנהג אכילת הפירות אפשר לעיין בספר 'נטיעות הארץ', מכון התורה והארץ, תשס"ד.



2. ספר עיבור שנים - תיקון יששכר, ונציה של"ט, [מעובדות] דף מד ע"ב; ומובא במגן אברהם לשו"ע, או"ח סי' קלא ס"ק טז.

3. חמדת ימים, מהד' הרב משה צוריאלי, בני ברק, תשס"ד, על ראש חודש... ט"ו בשבט, עמ' 523.